

УДК 027.021(477):004.7

Наталія Автономова,

мол. наук. співроб. НЮБ НБУВ

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИХ ВИДАНЬ ВІТЧИЗНЯНИХ НАУКОВИХ БІБЛІОТЕК

У статті досліджується формування системи інформаційно-аналітичних видань вітчизняних наукових бібліотек, розглядаються види інформаційно-аналітичних видань наукових бібліотек як складові елементи зазначеної системи, аналізується діяльність вітчизняних наукових бібліотек щодо створення інформаційно-аналітичних видань.

Ключові слова: інформаційно-аналітичні видання (ІАВ), система ІАВ, види ІАВ, інформаційно-комунікаційні технології, соціальна комунікація, інформаційний документальний потік.

«Проблема більшості організацій не в тому, що вони мало знають, а в тому, що вони не знають, що саме вони знають. Знання розкидані, і нікому не відомо, скільки їх, як і куди вони переміщуються, де вони зберігаються ...» [7]. Однією з інформаційних інституцій, що здатна сьогодні системно забезпечувати інформаційні потреби користувачів шляхом їх орієнтування в документальних інформаційних потоках за допомогою різних видів інформаційно-аналітичної діяльності, суть якої полягає в інтелектуальній обробці інформації, є, зокрема, наукова бібліотека. Маючи для цього необхідну джерельну базу, значний досвід інформаційної роботи, професійний кадровий потенціал, доступ до ліцензійних світових інформаційних ресурсів, технічну базу, наукова бібліотека надає сьогодні своїй інформаційній діяльності нової якості: поряд зі статичною інформацією (бібліотечним фондом документів) створює динамічну інформацію (синтезовані інформаційні продукти) – документальний інформаційний потік, створення якого пов'язується з науково-інформаційним супроводом суспільно-практичної діяльності.

Свого часу необхідність уведення в суспільний обіг затребуваних науково-інформаційних матеріалів з фондів наукових бібліотек у формах, що забезпечували б швидке ознайомлення з ними, їх коректну інтерпретацію, ефективність використання на практиці та при цьому оперативне доведення до користувача обумовила виникнення *інформаційних видань*

з формуванням на їхній базі *системи інформаційних видань*, а на сучасному етапі, у зв'язку зі збільшенням частки аналітичних досліджень в інформаційній діяльності бібліотек, зумовила появу нових документальних засобів бібліотек – *інформаційно-аналітичних видань* (ІАВ). Такі видання ознайомлюють користувачів сьогодні не тільки зі складом фондів наукових бібліотек, а й з загальним документальним інформаційним ресурсом, не обмеженим фондом окремої бібліотеки.

Бібліотечні ІАВ створюються в результаті проведення науковими бібліотеками аналітичних досліджень, зумовлених необхідністю виявлення та задоволення інформаційних потреб у базовій діяльності користувачів інформації шляхом побудови системи науково-інформаційного супроводу зазначеної діяльності. В Україні здійснити завдання з забезпечення науково-інформаційного супроводу базової діяльності користувачів інформації шляхом формування системи ІАВ можуть національні, універсальні та академічні бібліотеки, що поєднані корпоративними зв'язками та містять у своїй структурі спеціальні аналітичні чи дослідницькі відділи або підрозділи, діяльність яких саме й пов'язана зі створенням ІАВ.

ІАВ є порівняно новим видом інформаційної продукції бібліотек та засобом соціальної комунікації, тому теоретичних робіт, які б досліджували ІАВ, на сьогодні не дуже багато, відомості про них розсіяні серед різних теоретичних праць. У наукових дослідженнях вітчизняних та іноземних авторів, зокрема В. Авер'янова, Г. Атаманчука, В. Бакуменка, Т. Барташук, А. Блюменау, В. Брежнєвої, М. Бутка, Т. Гаман, Е. Гальмової, Р. Гілярівського, І. Давидової, А. Дегтяра, М. Дітковської, М. Калюжного, Р. Ковалю, Н. Кушнарєнко, О. Литвиненка, Є. Лук'янченко, В. Мінкіної, О. Нестеренка, І. Пілко, Г. Почепцова, В. Троня, Я. Чепуренко, Г. Швецової-Водки, висвітлюються питання інформаційного забезпечення державно-управлінської та соціально-комунікаційної діяльності. Однак невирішеною частиною загального питання залишається дослідження інформаційно-аналітичних видань як виду інформаційної продукції бібліотек та самостійного засобу соціальної комунікації. Немає на сьогодні загальноприйнятого термінологічного визначення «інформаційно-аналітичного видання бібліотеки», відкритим залишається питання становлення системи інформаційно-аналітичних видань, зокрема вітчизняних наукових бібліотек, що обумовлює необхідність та актуальність їх дослідження. У зв'язку з цим метою статті є дослідження формування системи інформаційно-аналітичних видань наукових бібліотек; видів бібліотечних інформаційно-аналітичних видань як структурних елементів цієї системи; практичної діяльності вітчизняних наукових бібліотек щодо створення таких видань.

Під ІАВ бібліотеки автором статті пропонується вважати створений у бібліотеці на основі аналізу та синтезу документної, документографічної, фактографічної, концептографічної, бібліографічної та реферативної інформації аналітичний текстовий документ (огляд, записка, звіт, довідка тощо), який пройшов редакційно-видавниче опрацювання і відповідає вимогам державних стандартів, інших нормативних документів щодо його видавничого оформлення. Такі видання, на думку М. Сороки, є «інформаційною моделлю не первинного документа, а моделлю проблеми, містять вивідне знання у вигляді висновків, рекомендацій, прогнозів» [8].

Створення ІАВ науковими бібліотеками базується, по-перше, на вже напрацьованих значних обсягах власних документальних інформаційних ресурсів, що зосереджені в їхніх фондах, доступі до документальних інформаційних ресурсів бібліотек інших типів та видів, з якими наукова бібліотека кооперує свою діяльність, інформаційних потоках та масивах електронної інформації, що продукується різними як вітчизняними, так і зарубіжними інформаційними установами, і по-друге, доступі і зростаючих можливостях бібліотек як координаційних центрів у керуванні світовими масивами електронної інформації. Для ознайомлення широкого загалу користувачів з наявним резервом загального документального інформаційного ресурсу оптимальним є об'єднання ІАВ наукових бібліотек в єдину систему, яка з використанням бібліотеками інформаційно-комунікаційних технологій та електронних форм представлення інформації буде органічним складником загальної електронної бібліотечної системи.

Реалізація можливостей системи ІАВ щодо ознайомлення користувачів із загальним документальним інформаційним ресурсом проявляється через її функції. Так, об'єднання зазначених видань в єдину систему є оптимальним засобом упорядкування сучасного документального інформаційного потоку (у цьому проявляється *організаційна функція* системи ІАВ); інформування користувача про різноманітні інформаційні потоки, масиви інформації, склад та структуру фондів наукових бібліотек (*інформаційна функція*); формування активного фонду науки, суми знань, за Сухотіним (*кумулятивна функція*); як наслідок, відбувається стимулювання творчих можливостей спеціалістів для створення нової інформації (знань) (*евристична функція*) [1]; орієнтування користувача в загальному документальному інформаційному ресурсі (*навігаційна функція*) [6]; забезпечення ціленаправленого керування інформаційними потребами користувачів у процесі суспільно-практичної діяльності (*управлінська функція*) [3]. Крім того, із впровадженням електронних технологій та Інтернету в усі сфери діяльності, зокрема й бібліотечну, зазначена

система отримує сьогодні новий виток розвитку, пов'язаний з розширенням її *комунікативної функції* [5, 2]. Реалізуючи комунікативну функцію, система ІАВ наукових бібліотек виконує роль своєрідної координаційної ланки між низхідними та висхідними інформаційними документальними потоками на різних рівнях соціальної комунікації, забезпечуючи як прямий, так і зворотний комунікативний дискурс у суспільстві за принципом «кожному користувачу – необхідну йому інформацію». При цьому система ІАВ спрямована на подолання інформаційних бар'єрів, що виникають між користувачем та документальним інформаційним ресурсом, – часового, методичного, мовного та ін. Така багатофункціональність системи ІАВ дає змогу повніше використовувати резерви документальної інформації в процесі інформаційного забезпечення користувачів.

Під системою інформаційно-аналітичних видань наукових бібліотек розуміється документальна підсистема соціальної комунікації, що призначена для забезпечення інформаційних потреб користувачів у процесі суспільно-практичної діяльності. У цьому зв'язку вся система документальної комунікації має вигляд двох взаємопов'язаних інформаційних підсистем: 1) першоджерел – усієї сукупності наукових, науково-технічних, суспільно-політичних та інших видів видань як відображення результату суспільно-практичної діяльності; 2) інформації як засобу організації й керування першоджерелами, ефективного використання їхнього інформаційного змісту в подальшому процесі суспільно-практичної діяльності. Діалектичний зв'язок зазначених підсистем проявляється, з одного боку, у тому, що система, використовуючи першоджерела, не може без них існувати, а з іншого боку, використовуючи їхній інформаційний зміст, керує ними. Бібліотека в цьому зв'язку виступає як організаційна єдність двох зазначених підсистем, визначаючи новий рівень інтеграції необхідного суспільству наукового знання, а система інформаційно-аналітичних видань – як інтеграційний засіб уведення його в суспільний обіг.

Як новий інтеграційний елемент, система ІАВ наукових бібліотек розвивається відповідно до еволюційних процесів системи соціальної комунікації і формується під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів. *Зовнішні фактори впливу* – інформаційна політика держави, належне фінансування, створення глобальних комп'ютерних мереж, досягнення в галузі новітніх інформаційних технологій, розвиток корпоративних бібліотечних зв'язків – впливають на модернізацію системи, розширення можливостей для задоволення інформаційних потреб користувачів, підвищення рівня якості виконання функціонально-технологічних операцій, посилення інтеграційних тенденцій, що прискорюють об'єднання

бібліотек та інших інституцій, які беруть участь у створенні інформаційно-аналітичних продуктів, в інфополісі. Такі інфополіси, як стверджує В. Ільганаєва, «поседають гібридний простір документальної та інформаційно-комунікативної діяльності, мають високий рівень автоматизації на всіх ланках виробничо-господарської діяльності, стають суб'єктом інформаційно-ринкових відносин на партнерських засадах з комерційними структурами; відрізняються від бібліотеки професійно-спеціальним розподілом праці фахівців, головним предметом діяльності яких стає саме інформація, а не форма її носія» [4].

Система ІАВ складається із сукупності інформаційно-аналітичних документів, що об'єднані єдиною метою, завданнями, об'єктами аналітико-синтетичної переробки, теоретико-методологічними підходами до створення синтезованої інформації. Ця система відкрита та динамічна, оскільки пов'язана з мінливими потребами суспільства, наявним потоком первинних документів; її розвиток зумовлений загальними тенденціями інформатизації суспільства та соціокомунікативної практики. Система ІАВ бібліотек регулярно поповнюється новими видами. Якщо будь-яке з видань втрачає значущість для користувача, його випуск завершують і, навпаки, створення нового виду обумовлюється суспільною затребуваністю. Таким чином, орієнтованість на інформаційні потреби користувача стає тим фактором, що впливає на розвиток системи ІАВ зсередини – *внутрішнім фактором розвитку системи*. У зв'язку з цим бібліотеками актуалізується завдання з вивчення попиту на бібліотечну інформаційно-аналітичну продукцію, для вирішення якого досліджуються інформаційні потреби та запити користувачів. Такі дослідження, по-перше, дають можливість підвищувати якісний рівень ІАВ, розширювати їхній асортиментний ряд, створювати нові, трансформаційні види ІАВ та формувати розгалужену, направлену на різні категорії/групи користувачів систему науково-інформаційного супроводу їхньої діяльності, що, у свою чергу, визначає успіх проведення користувачами їхньої базової діяльності, сприяє самореалізації особистості на різних рівнях професіоналізації і розвитку їхньої інформаційної культури.

Сьогодні, незважаючи на достатньо значні обсяги інформації, що циркулює в суспільстві, практичний досвід інформаційно-аналітичної діяльності бібліотек показує, що інформаційні потреби користувачів обумовлені дефіцитом саме необхідної для розвитку суспільства інформації в загальних продуктованих інформаційних масивах дуже невеликої якості. При цьому потребують задоволення інформаційні потреби двох рівнів. Залежно від форми подання, згоргання інформації виділяють

потреби в отриманні різноманітної фактографічної інформації за визначеною темою, галуззю чи суміжними галузям знань – фактографічні інформаційні потреби (загальні і спеціальні, поточні, ретроспективні, перспективні, багатогалузеві, галузеві, тематичні, проблемно-комплексні, персональні тощо) та концептографічної інформації – концептографічні інформаційні потреби (вужькотематичні, широкотематичні, галузеві, міжгалузеві, проблемно-комплексні, краєзнавчі, країнознавчі, поточні, ретроспективні тощо). Отже, дослідження особливостей інформаційних потреб розглядаються як основа формування системи ІАВ.

Зумовлена, з одного боку, взаємодією з зовнішнім середовищем, а з іншого – постійно змінюваними інформаційними потребами користувачів відкритість та динамічність системи ІАВ унеможливує упорядкованість її видового асортименту, що створює певні труднощі під час його дослідження.

Аналіз сайтів вітчизняних бібліотек [загалом було проаналізовано сайти бібліотек загальнодержавного значення, республіканських та обласних універсальних бібліотек (<http://www.nbu.gov.ua/portal/libukr.html>)] дав змогу визначити найбільш затребувані серед замовників види ІАВ і показав, що система ІАВ бібліотек формується головним чином за рахунок діяльності національних, універсальних та академічних бібліотек, що мають у своїй структурі спеціалізовані аналітичні чи дослідницькі структури, якими створюється необхідний видовий асортимент інформаційно-аналітичної продукції, зокрема ІАВ. Разом з тим такий аналіз продемонстрував відсутність серед вітчизняних бібліотек єдиного розуміння процесу створення ІАВ та здійснення інформаційно-аналітичної діяльності в бібліотеках. Наслідком такої ситуації стає те, що сьогодні реферування першоджерел та створення бібліографічних покажчиків є чи не головним інформаційно-аналітичним продуктом ряду регіональних (універсальних наукових), великих муніципальних, вузівських бібліотек та їхніх об'єднань. Однак при цьому необхідно зазначити, що такі бібліотеки проводять достатньо активну підготовку неопублікованої і незначної за обсягом науково-інформаційної продукції: щорічні доповіді про діяльність бібліотек, методичні та методико-бібліографічні розробки, матеріали науково-практичних конференцій, результати науково-дослідних робіт, інформаційно-аналітичні бюлетені оглядового чи реферативного характеру тощо. Незважаючи на обмежену (бібліотечну) сферу застосування, ці матеріали разом з публікаціями в наукових збірниках є унікальним джерелом інформації про стан і перспективи розвитку бібліотечної діяльності, накопичений досвід і його методичне осмислення.

Більшість із досліджуваних бібліотек мають у своїй структурі спеціальні інформаційно-аналітичні чи інформаційно-бібліографічні підрозділи, що проводять роботу з забезпечення інформаційної підтримки базової діяльності користувачів інформації та створення ІАВ. Найбільш налагоджено така робота проводиться Службою інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади (СІАЗ), Національною юридичною бібліотекою (НЮБ), Фондом Президентів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського; відділом інформаційного забезпечення Верховної Ради України Національної парламентської бібліотеки; науково-інформаційним відділом Національної наукової медичної бібліотеки; відділом науково-аналітичної обробки та поширення інформації у сфері освіти Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського; відділом бібліографічної і довідково-інформаційної роботи Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки ім. В. Г. Заболотного; центром бібліотечно-інформаційних технологій та наукової обробки документів Державної наукової сільськогосподарської бібліотеки Української академії аграрних наук; інформаційно-бібліографічним відділом Державної науково-технічної бібліотеки України; сектором інформаційного забезпечення з питань екології Одеської національної наукової бібліотеки ім. М. Горького; відділом наукової організації та методики бібліотечної справи Дніпропетровської обласної універсальної наукової бібліотеки та ін.

ІАВ, створювані дослідницькими та аналітичними структурами наукових бібліотек, можна умовно розділити на дві групи. До *першої групи* необхідно віднести видання, що оперативно надають довідкову інформацію для будь-якої сфери суспільної діяльності, зокрема при прийнятті управлінських рішень, під час наукових досліджень чи виробництва, економічної, політичної діяльності тощо. Такі видання надають не просто фактографічні дані, а опрацьований відповідним чином матеріал, який відрізняється від традиційних інформаційних видань довідкового характеру оперативністю, динамізмом, індивідуалізацією підходу до виробництва при збереженні достатньої надійності повідомлень. Завданням таких видань є орієнтування користувача в документальних потоках з метою забезпечення якісного проведення діяльності суб'єктами управління в умовах дефіциту часу, прискорення темпів виробництва і пов'язаною з цим оперативністю у прийнятті рішень, необхідності врахування великої кількості взаємопов'язаних фактів, обов'язковості ознайомлення з новими явищами, процесами, методами стосовно різних галузей знань тощо. Видовий асортимент таких видань представлений різноманітними за методикою створення

інформаційно-аналітичними *довідками* (оглядові, ситуативні, моніторингові, експрес-довідки, бізнес-довідки та ін.), що дають змогу отримати чіткі уявлення про стан проблеми і висвітлення основних результатів досліджень у певній галузі, орієнтуватися в сукупності фактів, отриманих ученими та фахівцями; *досьє*, що містять не тільки біографічні, статистичні, економічні та інші дані, але й інформацію про сфери інтересів та впливу, політичні інтереси та лобі, зв'язки з політичними та бізнес-групами, вплив чи зв'язки з медіа-ресурсами, та в аналітичному обслуговуванні стають основою для підготовки таких продуктів, як бази даних, лістинги, різноманітні бізнес-довідки тощо; *дайджестами*, що в аналітичному обслуговуванні передбачають певне авторство. Таке авторство проявляється в «панорамному» баченні проблеми, яка на початковому етапі може бути нечітко окреслена; у пошуку інформації; у витягу необхідних фрагментів тексту; у групуванні матеріалів, тобто у створенні нового матеріалу під потреби замовника, завдання, рішення, що приймається керівником. Вибір саме таких видових форм цієї групи видань обумовлений необхідністю викладу інформації в стислій формі, що усуває надмірну деталізацію, «інформаційні шуми» та сприяє таким чином її оперативному сприйняттю та кращому розумінню.

До *другої групи* необхідно віднести видання, які є результатом інформаційно-логічного аналізу документів і містять оцінку повідомлень, ідей, концепцій, прогнозів, рекомендацій тощо. На відміну від ІАВ першої групи, такі видання звільняють користувача від самостійного перегляду документів з метою виявлення необхідних відомостей. ІАВ видання другої групи створюються в результаті інформаційно-логічного та концептографічного аналізу певної сукупності опублікованих та неопублікованих документів, повідомлень та доводять інформацію до користувача у вигляді «нового знання». Такі видання не просто орієнтують користувача в документальних потоках, спрощуючи до них доступ, а надають допомогу в розумінні інформації на більш вищому рівні, створюючи так звану знанневу інформацію. Серед таких видань – аналітичні огляди (огляди-висновки, огляди-прогнози), рекомендаційна та проблемна записки, прогнози, звіти, аналітичні доповіді тощо. Вибір зазначених видових форм цієї групи обумовлений необхідністю вмістити у відповідне ІАВ матеріали різного характеру аналітичні, реферативні, незначною мірою бібліографічні, доповнивши їх коментарями, висновками, прогнозами фахівців-аналітиків, що створює у наслідку синтетичне інформаційно-аналітичне видання, яке забезпечує панорамне бачення досліджуваного питання чи проблеми. Крім того, такі інфор-

маційні форми дають змогу синтезувати в одному виданні дані з різних галузей знань.

Тематичний діапазон системи інформаційно-аналітичних видань бібліотек визначається контекстом діяльності різноманітних груп користувачів, у зв'язку з чим дослідницькими та аналітичними підрозділами бібліотек проводяться аналітичні дослідження та створюються відповідні тематичні матеріали за такими напрямками:

- розроблення науково- та інформаційно-аналітичних і оглядових матеріалів з проблем сучасної економічної, соціальної та гуманітарної політики;

- підготовка аналітично-експертних оцінок, висновків, оглядів, прогнозів, коментарів та довідок, що стосуються найбільш важливих і складних за змістом рішень, які регулюють економічну, правову, соціальну, фінансову, освітню сфери держави;

- узагальнення теоретичного та практичного досвіду інших держав у галузі законодавчого забезпечення трансформаційних процесів і соціально-економічного розвитку держави, створення та вдосконалення правової інфраструктури, необхідної для забезпечення ефективного функціонування економіки на ринкових засадах;

- постійний моніторинг соціально-економічного стану держави та підготовка на його основі аналітико-статистичних та інформаційних матеріалів про економічний, політичний, соціальний тощо стан розвитку України;

- моніторинг інформаційного супроводу ЗМІ економічних, політичних, соціальних перетворень у державі;

- огляди результатів діяльності наукових установ країни тощо.

Узагальнюючи тенденції формування системи інформаційно-аналітичних видань наукових бібліотек, можна констатувати таке: система ІАВ є документальною підсистемою соціальної комунікації, що призначена для забезпечення інформаційних потреб користувачів у процесі їхньої базової діяльності. Формування системи ІАВ обумовлюється як зовнішніми, так і внутрішніми чинниками, що визначають її динамічність та відкритість. Відкритість та динамічність системи створює можливості для наповнення її різноманітним видовим асортиментом відповідно до інформаційних потреб користувачів.

Перспективність розвитку системи ІАВ обумовлюється ціленаправленою інформаційною державною політикою та необхідним фінансуванням. Крім того, її розвиток тісно пов'язаний зі світовими тенденціями створення глобальних комп'ютерних мереж і технологічними досягненнями в галузі новітніх інформаційних технологій, що прискорюють інтеграційні тенденції

та приводять до корпоративних об'єднання бібліотек та інших інституцій, які беруть участь у створенні інформаційних ресурсів, в інфополіси. В їхніх рамках здійснюються не лише традиційні для бібліотек процеси кумуляції, обробки та використання наукової, технічної, економічної та іншої інформації, отриманої в процесі науково-дослідної, дослідно-конструкторської, проектно-технологічної, виробничої та громадської діяльності суспільства, а продукування на базі цієї інформації нових знань, що доводяться до користувача через систему ІАВ, забезпечуючи тим самим різні рівні комунікативного дискурсу в суспільстві та комунікативну взаємодію на рівні сучасний користувач – загальний документальний інформаційний ресурс.

Список використаних джерел

1. *Блюменау Д. И.* Информационный анализ/синтез для формирования вторичного потока документов : учеб.-практ. пособие / Д. И. Блюменау. – СПб. : Профессия, 2002. – 240 с.
2. *Гранчак Т.* Бібліотека і політична комунікація / Гранчак Тетяна : монографія ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2012. – 484 с.
3. *Гречихин А. А.* Развитие системы информационных изданий: историко-книговедческий анализ / А. А. Гречихин [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.abfarida.narod.ru/grechihin.htm>. – Загл. с экрана.
4. *Ільганаєва В.* Резерви розвитку бібліотек: питання та відповіді [Електронний ресурс] / В. Ільганаєва // Бібл. форум України. – 2005. – № 4. – Режим доступу: www.idea.com.ua/forum. – Назва з екрана.
5. Інтеграція України у світове співтовариство в контексті розвитку бібліотечних інформаційних технологій / [О. С. Онищенко, Л. А. Дубровіна, В. М. Горовий та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2011. – 290 с.
6. *Кузнецова Т. Я.* Информационные процессы в библиотечном деле и непрерывное профессиональное образование: пути и формы интеграции [Электронный ресурс] / Т. Я. Кузнецова. – Режим доступа: http://www.bgunb.ru/links/master/school/doc_2001/kuznesova1.html. – Загл. с экрана.
7. *Нордстрем К. А.* Бизнес в стиле фанк. Капитал пляшет под дудку таланта / К. А. Нордстрем, Й. Риддерстрале. – СПб. : Стокгольмская школа экономики в Санкт-Петербурге. – 2003. – 280 с.
8. *Сорока М. Б.* Національна система реферування української наукової літератури / М. Б. Сорока // НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2002. – 209 с.